

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
Универзитета у Бањој Луци

ПРИМЉЕНО:	23. 10. 2017	
ОДЛУКА:	БРОЈ:	РЕФЕРЕНЦИЈА:
13/1	2054	17

ИЗВЈЕШТАЈ

о оијени подобности теме, кандидата и ментора за израду докторске дисертације

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Орган који је именовао комисију: Наставно-научно вијеће Економског факултета

Датум именовања комисије: 27.09.2017. године

Број одлуке: 13/3.1650-XII-5.1/17

Састав комисије:

1. Проф. др Радован Ковачевић	редовни проф.	Међународни економски односи
Презиме и име	Звање	Научно поље и ужа научна област
Економски факултет Универзитета у Београду		предсједник
Установа у којој је запослен-а		Функција у комисији
2. Проф. др Миленко Крајишник	ванредни проф.	Међународна економија
Презиме и име	Звање	Научно поље и ужа научна област
Економски факултет Универзитета у Бањој Луци		члан
Установа у којој је запослен-а		Функција у комисији
3. Проф. др Славиша Ковачевић	ванредни проф.	Економска анализа
Презиме и име	Звање	Научно поље и ужа научна област
Економски факултет Универзитета у Бањој Луци		члан
Установа у којој је запослен-а		Функција у комисији

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

- Име, име једног родитеља, презиме: Биљана (Момчило) Попарић Стојановић
- Датум рођења: 15.01.1980. Мјесто и држава рођења: Бања Лука; БиХ

II.1 Основне студије

Година уписа: Година завршетка: Просјечна оцјена током студија:

Универзитет: Универзитет у Бањој Луци

Факултет/и: Економски факултет

Студијски програм: Финансијски менаџмент

Звање: Дипломирани економиста

II.2 Магистарске студије

Година уписа: Година завршетка: Просјечна оцјена током студија:

Универзитет: Универзитет у Бањој Луци

Факултет: Економски факултет

Студијски програм: Свјетска трговина и Европска унија

Звање: Магистар економских наука

Научна област: Међународна економија

Наслов завршног рада: Могућности побољшања односа размјене Европске уније у условима глобалне економске кризе

II.3 Докторске студије

Година уписа:

Факултет/и:

Студијски програм:

Број ЕЦТС до сада остварених:

Просјечна оцјена током студија:

II.4 Приказ научних и стручних радова кандидата

Р. бр.	Аутори, наслов, издавач, број страница	Категорија
1.	Доц. др Славиша Ковачевић, Mr Биљана Попарић Стојановић „Могућности побољшања односа размјене Босне и Херцеговине у условима глобалне економске кризе“ Нови Економист, Бијељина 2014, стр. 72-77 УДК 339.7.012:316.334.4.	Прегледни научни рад

Кратак опис садржине:

Аутори у овом раду анализирају могућности побољшања односа робне размјене BiХ у условима глобалне економске кризе. Мјере подстицања извоза и јачања конкурентности домаће производње могу значајно побољшати односе робне размјене, што је један од битних предуслова за умањење негативних ефеката глобалне кризе на економију Босне и Херцеговине.

Стране директне инвестиције имају позитиван ефекат на повећање извоза, тј. на побољшање односа размјене Босне и Херцеговине, те их је потребно стимулисати. Наиме, трансфер нових технологија, кроз привлачење страних директних инвестиција, јесте најбржи развојни пут и једна од главних конкурентских прилика за Босну и Херцеговину.

Повећан прилив страних директних инвестиција ће обезбиједити модернизацију производње, примјену нових технологија, савременог маркетинга и менаџмента, повећање квалитета производа и услуга, те као производ тога повећање укупног извоза, а све ће то водити побољшању укупних односа робне размјене Босне и Херцеговине. Неопходно је успоставити ефикасни институционални оквир за подстицање и промоцију извоза.

Побољшање односа размјене подразумијева повећање степена финализације извозних производа. Наиме, повећање бруто домаћег производа и побољшање односа робне размјене Босне и Херцеговине подразумијева мијењање структуре извоза, тако да се повећа извоз производа са већом доданом вриједношћу. У извозној структури Босне и Херцеговине доминирају производи ниског степена прераде, са великим удејлом примарне и секундарне дјелатности. Кључни инструменти за подизање додане вриједности су примјена знања и иновација у развоју производа, примјена дизајна, улагања у нове технологије и дистрибуција заснована на знању. Босна и Херцеговина ипак има могућности за јачање конкурентске позиције и побољшање односа размјене у условима глобалне економске кризе. Она посједује бројне факторске компаративне предности, од којих се посебно издвајају релативно незагађена животна средина за узгој органске хране, шумска и рудна богатства, хидроенергија, квалифицирана и у односу на шире окружење јефтина радна снага.

Рад припада проблематици докторске дисертације: **ДА**

Р. бр.	Аутори, наслов, издавач, број страница	Категорија
2.	Мр Биљана Попарић Стојановић „Значај управљања политиком цијена у Заједничкој пољопривредној политици Европске уније“ „Financing“ (Научни часопис за економију - 03/16), Бањалука 2016, стр. 9 УДК 338.43.02:631(4-672ЕУ)	Прегледни научни рад

Кратак опис садржине:

Аутор овог прегледног научног рада указује на значај управљања политиком цијена у Заједничкој пољопривредној политици Европске уније. Будући да су сектор пољопривреде и рурални развој у Европској унији регулисани заједничком политиком, прилагођавање ове политике је посебно изазовно подручје у процесу интеграције, јер заједничка правила морају задовољити дијаметрално различите потребе бројних земаља чланица.

Основна начела Заједничке пољопривредне политике (ЗПП) су јединствено тржиште, предност Уније и финансијска солидарност. Јединствено тржиште односи се на примјену правила о промету робом између држава чланица које се постиже општом забраном намета те усклађивањем техничких прописа. Јединствено тржиште обухвата и одређивање јединствених цијена и субвенција, што значи утврђивање цијена (у случају пољопривредних производа ради се о референтним и интервентним цијенама), исплаћивање помоћи и правила конкуренције, хармонизацију прописа о здравственом осигурању и административним поступцима. Предност Уније подразумијева давање предности пољоприведним производима Уније пред увозним производима и заштиту унутрашњег тржишта од поремећаја изазваних неконтролисаним увозом пољопривредних производа ниских цијена, као и од поремећаја на светском тржишту. Финансијска солидарност подразумијева да трошкови који произлазе из примјене ЗПП-а морају бити подијељени између свих земаља чланица, без обзира на њихов национални интерес.

Циљеви ЗПП-а су подстичаји пољопривредном доходку, осигурање животног стандарда за пољоприведну популацију, подизање продуктивности у пољопривреди, стабилизација тржишта, сигурност снабдијевања тржишта, те осигурање пољопривредних производа за потрошаче по разумним цијенама. Саставни дио пољопривредне политике сваке земље је политика цијена пољопривредно-прехрамбених производа. С обзиром на то да цијена представља основни фактор који одређује услове привређивања и финансијску позицију привредних пољопривредних субјеката у примарној расподјели, свака земља настоји да дефинише систем интервенција у области цијена који је у складу са политиком развоја пољопривреде.

Рад припада проблематици докторске дисертације: **ДА**

Да ли кандидат испуњава услове? **ДА**

III ПОДАЦИ О МЕНТОРУ/КОМЕНТОРА

Проф. др Радован Ковачевић, редовни професор на ужој научној области Међународни економски односи, дипломирао је 1979. године на Економском факултету у Београду.

Магистарски рад под насловом "Економски и институционални критеријуми за избор адекватног девизног тржишта" одбацио је 1983. године на Економском факултету у Београду.

Докторску дисертацију под насловом "Извоз у Земље ОЕЦД као фактор стратегије економских односа Југославије са иностранством" одбацио је 1990. године на Економском факултету Универзитета у Београду.

На Економском факултету Универзитета у Београду предаје предмете: Међународне финансије и Економски односи Србије са иностранством на основним студијама, као и неколико предмета на мастер и докторским студијама.

Аутор је већег броја књига и то:

1. Ковачевић, Р. (2016). Међународне финансије. Београд: ЦИД Економског факултета у Београду.
2. Ковачевић, Р. (2016). Економски односи Србије са иностранством. Београд: ЦИД Економског факултета у Београду.
3. Ковачевић, Р. (2012). Међународно тржиште капитала: Савремене тенденције. Београд: ЦИД Економског факултета у Београду.
4. Ковачевић, Р. (2004). Савремене тенденције у светској привреди. Београд: Институт за спољну трговину.
5. Ковачевић, Р. (2003). Техничке препреке у трговини са Европском унијом. Београд: Институт за спољну трговину.
6. Ковачевић, Р. (2002). Међународна економија. Београд: Институт за спољну трговину.
7. Ковачевић, Р. (2001). Транзиција и трговинска политика. Београд: Институт за спољну трговину.
8. Ковачевић, Р. (2000). Форфетинг у спољној трговини. Београд: Институт за спољну трговину.
9. Ковачевић, Р. (2000). Евро и светска привреда. Београд: Институт за спољну трговину.

Проф. др Радован Ковачевић је објавио близу 500 научних радова у престижним домаћим и иностраним научним часописима и зборницима, укључујући и репрезентативне и индексиране часописе на SSCI и EconLit листи.

Проф. др Радован Ковачевић реализовао је већи број научно-истраживачких пројеката од националног интереса и учествовао на више научних конференција. Више од 20 година је био члан Удружења европских конјунктурних института. Био је члан више уређивачких, научних и организационих одбора на научним скуповима од националног и међународног значаја.

Тренутно је члан уређивачког одбора следећих часописа: Economic Annals (Економски факултет Универзитета у Београду), Економске идеје и пракса (Економски факултет Универзитета у Београду), Банкарство (Удружење банака Србије).

Био је рецензент у више десетина научних радова и књига за домаће и иностране едиције, као и ментор у више магистарских радова и докторских дисертација.

Редовни је члан Научног друштва економиста Србије.

Радови из области којој припада приједлог докторске дисертације:

P. бр.	Аутори, наслов, издавач, број страница
1.	Ковачевић, Р. (2016). ЕКОНОМСКИ ОДНОСИ СРБИЈЕ СА ИНОСТРАНСТВОМ, Београд: ЦИД Економског факултета у Београду, стр. 1-478.
2.	Ковачевић, Р. (2016). ЕФЕКТИ АПРЕСИЈАЦИЈЕ ДОЛАРА НА ПРИВРЕДУ ЕВРОЗОНЕ, ЈАПАНА И ЗЕМЉА СА ТРЖИШТЕМ У НАСТАЈАЊУ, ФИНАНСИЈЕ, број 1-6. стр. 35-55.
3.	Ковачевић, Р. (2012). МЕЂУНАРОДНО ТРЖИШТЕ КАПИТАЛА: САВРЕМЕНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ. МОНОГРАФИЈА, ЦИД Економског факултета у Београду, стр. 1-271.
4.	Ковачевић, Р. (2012). УЗРОЦИ И ПОСЛЕДИЦЕ КРИZE ЈАВНИХ ДУГОВА ЕВРОЗОНЕ. Прилог у Монографији: ДУЖНИЧКА КРИЗА У ЗЕМЉАМА ЧЛANIЦАМА ЕВРОЗОНЕ И ЊЕН УТИЦАЈ НА ПРИВРЕДУ СРБИЈЕ, Редактори: Ђорђе Ђукић и Миомир Јакшић, Економски факултет у Београду, стр. 47-58.
5.	Ковачевић, Р. (2003). ТЕХНИЧКЕ ПРЕПРЕКЕ У ТРГОВИНИ СА ЕВРОПСКОМ УНИЈОМ, МОНОГРАФИЈА, Институт за спољну трговину, Београд, стр. 1-103.

Да ли ментор испуњава услове?

ДА

IV ОЦЈЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ

IV.1 Формулација назива тезе (наслова)

УНАПРЕЂЕЊЕ СПОЉНОТРОГВИНСКЕ РАЗМЈЕНЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У УСЛОВИМА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ СВЈЕТСКЕ ПРИВРЕДЕ

Наслов тезе је подобан?

ДА

IV.2 Предмет истраживања

Предмет истраживања је спољнотрговинска размјена Европске уније у условима глобализације свјетске привреде. Европска унија је значајан субјект међународне трговине у свјетској привреди. Њена трговина са водећим трговинским блоковима значајно утиче на укупне трговинске токове у свијету. Посебно је значајна њена трговина са САД, док је за мање земље изузетно значајна трговина са Европском унијом. Токови међународне трговине под великим су утицајем процеса глобализације свјетске привреде, па је утолико значајније сагледавање трендова и специфичности спољне трговине Европске уније у савременим условима, што је аналитички оквир истраживања ове докторске дисертације. Циљ истраживања је да се на бази анализе токова међународне размјене Европске уније и њене трговинске политike укаже на путеве унапређења положаја Европске уније у међународној трговини.

У савременим међународним економским односима, свјетска трговина представља основни генератор раста и развоја свих националних економија. Којом брзином и у којем смјеру ће се тај развој одвијати првенствено зависи од способности државе да се интегрише у глобално тржиште, односно од конкурентности њене производње на изабраним циљним тржиштима.

Колико год велике и развијене националне привреде биле, оне се не могу успјешно развијати без међународне трговине. Међународна трговина им обезбеђује извор за сировине које им недостају, али и тржиште за пласман вишкова производа које производе. Што је земља мања, то је значај међународне размјене за њу већи, и она мора бити отворена за свјетску привреду.

Извоз омогућује располагање девизама потребним за увоз производа и кориштење услуга из иностранства. За разлику од извоза, увоз се јавља у функцији подмирења потреба домаћег становништва и домаће привреде робом и услугама којих на домаћем тржишту уопште нема, или их нема у довольним количинама.

Економска међувисност држава расла је са протоком година, јер је свјетска трговина расла брже од свјетске производње. Стога је било потребно континуирано мјерити

успешност једне земље у односу на окружење у међународним трговинским токовима. Односи размјене су један од најзначајнијих начина мјерења положаја земље у међународној размјени који се у спољнотрговинској размјени користе од почетка 19. вијека, па све до данас.

Европска унија је чланица Свјетске трговинске организације (СТО), као и све њене чланице појединачно. Будући да постоји јединствена спољнотрговинска политика у Европској унији, све чланице Уније су дужне да у Свјетској трговинској организацији заступају ставове те политике. Чланство у овој организацији је изузетно битно за Европску унију, пошто све трговинске односе са најзначајнијим привредама у свијету САД, Јапаном, Русијом и Кином регулише искључиво кроз Свјетску трговинску организацију.

Током 20. и почетком 21. вијека долази до великих структурних промјена у међународној трговини. Вијековима су се у међународној трговини размјењивали примарни производи (сировине). Чак, и послиje индустријске револуције, када већина држава Европе динамично развија своје индустријске секторе, и када се јављају индустријски производи, они се не појављују значајније у међународној трговини све до 20. вијека. Већина земаља је водила протекционистичку политику и штитила развој своје младе индустрије од иностране конкуренције. Филозофија је била да се увозе сировине и локално прерађују у индустријске производе којима се снабдијева домаће тржиште. Тек потписивањем Општег споразума о царинама и трговини (General Agreement on Tariffs and Trade - GATT), у другој половини 20. вијека, развијене земље почињу да снижавају своје царинске стопе у трговини индустријским производима и тада се ови производи почињу значајније појављивати у структури међународне трговине. Шездесетих година 20. вијека индустријски производи преузимају примат у структури међународне трговине од примарних производа.

Индустрија је веома динамичан економски сектор који тражи стални прогрес и брзе промјене. Глобализација је у први план избацила конкурентност као нову индустријску парадигму без које нема развоја модерних индустрија и технологија. Опстанак цивилизације зависи од брзине и квалитета индустријских промјена, примјене савремених технологија и модела организације. У том смислу, образовање, наука, истраживање и развој, патенти и друго су окосница функционисања модерних друштава. Индустријски сектор подстиче техничко-технолошки развој, и супротно, нема индустријског развоја без техничког прогреса. Данас се индустријализација веже за технички прогрес, побољшање индустријских процеса, истраживање и развој који утичу на глобалну конкурентност и

продуктивност. У том смислу, без иновација нема глобалног прогреса.

Индустријски сектор има водећу улогу у економији Европске уније. Индустриска политика профилише развој европске привреде у целини.

- Иако учешће производње у бруто домаћем производу опада, она је још водећа економска дјелатност у Европској унији. Учешће услужних дјелатности расте, али се настоји повећати реална производна основа, значај индустриске политике, раст иновација и екстерна конкурентност.
- Индустриска политика је усмјерена на структурне промјене, раст продуктивности, боље позиционирање компанија на глобалном тржишту и у ланцима вриједности заснованим на компаративним предностима. Промјене утичу на раст продаје роба и услуга.
- Раст продуктивности привреде Европске уније је спорији од САД, индустриских земаља и јачих конкурената. У том сегменту и даље постоји јаз између Европске уније и САД. Његови узроци су бројни. Разлике углавном проистичу из ефикасније производње, либералнијих прописа и већих инвестиција у информационе и комуникационе технологије и нематеријални сектор САД. Затим, у САД је бржа комерцијализација научних истраживања и открића.

Једна од значајних карактеристика савремене свјетске трговине је пораст учешћа услуга у укупној међународној размјени. Ипак, ово учешће је још увијек далеко мање од учешћа и значаја који услуге имају у структури свјетске привреде. Са одвојеним посматрањем услуга у односу на међународну робну трговину, почело се тек прије тридесетак година, с обзиром да сектор услуга данас учествује са преко 2/3 у свјетском бруто домаћем производу (World Gross Domestic Produkt-GDP).

Но, и поред тога, њихово учешће у укупној свјетској трговини никада није прешло ниво од 20%. Извоз услуга је привилегија развијених привреда које су извршиле структурне промјене, развијиле се на техничко-технолошком прогресу, високим технологијама и иновацијама. Европска унија, као развијена заједница, учествује више у службеном него у робном извозу. Међутим, раст службеног и смањење производног учешћа у додатој вриједности не смије бити сигнал за занемаривање производње, која је ослонац привредног развоја Европске уније.

Структурне промјене, као императив убрзаног развоја, су још споре и нису равномјерно распоређене по свим земљама Европске уније. Оне су интензивније код земаља које су више погођене кризом и које су имале проблем јавног дуга. Тада проблем је ескалирао код мање развијених земаља, периферних земаља Европске уније (Грчка, Шпанија, Италија,

Ирска), и те земље су предузеле мјере структурних промјена које су допринијеле смањењу дефицита текућег рачуна. Код великих земаља (Француска, Њемачка ..) тај процес је био успоренији, али ове земље нису ни имале проблем са јавним дугом. Структурне промјене зависе од дугорочних планова и компаративних предности. Европска унија је супериорнија у производњи комплексних и високо квалитетних производа, чији извоз садржи више домаће супстанце од производа из САД, Јапана, Кине, Јужне Кореје итд. Због задржавања тржишне позиције Европска унија улаже у производње фундиране на знању, новим материјалима и технологијама, индустриској биотехнологији итд. То су цјеновно конкурентни производи у зрелим развојним фазама, комплексни и иновирани, који су све више софистицирани у ланцима вриједности производа. То позитивно утиче на њихове односе размјене. У условима кризе су цијене производа више додате вриједности спорије опадале у односу на цијене производа ниже додате вриједности. Глобалне околности траже диверзификацију ланаца индустриских производа који могу бити конкурентни на светском тржишту. Потребна је селекција производњи према традицији и расположивим ресурсима, односно, потребно је идентификовати све производње које не одговарају економским, ресурсним, демографским и осталим карактеристикама Европске уније. Посљедица овакве политike је да су неке производње већ премјештене у друге земље и регионе.

Индустријску политику проводе чланице и Европска унија. Постоји више модалитета нетржишне подршке. Пореске и спољнотрговинске олакшице, субвенције, инвестиционе привилегије, стимулисање запошљавања, помоћ за мала и средња предузећа су само неке од мјера које се примјењују на заједничком тржишту. Мјере и политike које се користе за унапређење индустриског сектора Европске уније су:

- Субвенције (на извоз и производњу, суфинансирање истраживачко-развојних пројекта и развоја патената, промоција извоза итд.)
- Пореска политика и друге фискалне мјере, олакшице и баријере
- Јавне инвестиције и набавке, изградња инфраструктуре, издавање дозвола и сагласности, производња у организацији државе итд.
- Кредитна политика
- Девизна политика
- Доношење техничких стандарда
- Контрола цијена
- Еколоџија и одрживи развој

- Подстицање и финансирање истраживачко – развојних активности и др.

Спољнотрговинска политика једне земље садржи веома велики број инструмената и мјера које имају директан утицај на увоз или извоз. С обзиром на то да су наведене поставке општеприхваћене у савременој економији, питање је, која оптимална комбинација мјера доприноси унапређењу спољнотрговинске размјене и побољшању укупних односа размјене, јачајући конкурентност домаће производње.

За добро креирање индустријске и економске политике важни су адекватан избор инструмената, период и интезитет њихове примјене. Значајна је транспарентна селекција грана и компанија. Иако је учешће домаће компонентне у извозу Европске уније веће од већине конкурената, ипак, постоји тенденција смањења учешћа додате вриједности производног сектора у стварању бруто домаћег производа Европске уније, док учешће услужног сектора расте. Ово се догађа због два разлога:

- ✚ Прво, бржи раст продуктивности производње имплицира релативан пад производних цијена у односу на услуге, и пад учешћа производње у додатој вриједности. Пад учешћа производње у додатој вриједности није проблем, већ је посљедица ефикасније производње.
- ✚ Друго, савремену свјетску привреду карактерише ниска цјеновна еластичност и висока доходовна еластичност за неке услуге (образовање, туризам, здравство, култура), чија се тражња мијења растом прихода. Разлике у еластичности се допуњују и опадањем релативне важности производње у додатој вриједности.

Од половине 20. вијека почиње још један значајан ток у свјетској привреди, а то је све слободније кретање приватног капитала између појединих земаља. Кретање приватног капитала између појединих држава је било незамисливо све до краја 19. вијека, па га класичне теорије међународне трговине и не предвиђају као могућност. Прва предузећа инвеститори у иностранству су биле њемачке компаније које су на тај начин настојала да обезбиједе сировине за свој развој. Послије завршетка Другог свјетског рата обим кретања приватног капитала толико је нарастао да је превазилазио све дотадашње активности. Главна предузећа инвеститори су били из САД, а њихово циљно тржиште су биле земље Западне Европе и друге земље Западног блока. Распадом Источног блока 1990. године кретање приватног капитала постаје глобална појава, а главни носиоци тог кретања су велике компаније које послују глобално. Идеја је да Европска унија, комбинацијом јавних и приватних улагања сустигне САД у овој области. То је условило промјену начина индустријске производње и довело до процеса дезинтеграције производног процеса на појединачне фазе и задатке, из којих као резултат излазе различити полупроизводи. А онда се

измеђународну трговину размјењују ти полу производи, дијелови производа, а производи финализују на различитим мјестима у свијету. Ова појава се назива Глобални производни ланци. Класична статистика спољне трговине не успијева да региструје токове ефеката овог глобалног кретања приватног капитала, а индиректни канал извоза који је данас доминантан су домаће продаје страних филијала, значајнији од класичног тока извоза.

Сви ови процеси су познати под називом глобализација свјетске привреде. Међународна трговина постала је изузетно значајна привредна активност, а привредна међузависност између различитих држава толико је нарасла да државе не могу да се развијају без приступа свјетском тржишту. У привредном смислу глобализација значи већи обим пословања у свијету, боље искоришћење ресурса, чија употреба се оптимизује на свјетском нивоу, већи избор за потрошаче и мању улогу државе у регулисању ових токова. У свакој земљи се активирају ресурси који су глобално конкурентни. На пример, у развијеним државама се ангажман радне снаге смањује на уштрб коришћења радне снаге у мање развијеним државама.

Са социолошких, културолошких и других аспеката могу се сагледати и други ефекти глобализације, као што су стварање глобалних културних образца на уштрб националних, смањење зарада поједињих група становника итд. што друштво може одвести у сиромаштво. Неспорно је да глобализација доводи до динамизирања пословних процеса у свијету и да то води креирању додате новостворене вриједности, коју мјеримо растом бруто домаћег производа, али је питање ко ће имати највише користи од овог привредног прогреса. Не треба заборавити да у различитим државама постоје различити системи расподјеле новоствореног дохотка. Често велики удио становника једне земље не види позитивне ефekte оваквог привредног развоја, али то зависи од интерне расподјеле новостворене вриједности у тој земљи. Лош ефекат ових процеса може се забиљежити у области очувања животне средине, пошто многа предузећа производе не водећи рачуна о претјераној експлоатацији природних ресурса, загађујући животну средину кроз своју производњу. Зато је потребно наћи кључ одрживог развоја.

Зелена економија има за посљедицу побољшање живота људи и повећање социјалне једнакости уз значајно смањење еколошких ризика и оскудице. Раст у зеленој економији покреће инвестиције којима се смањују притисци на животну средину и услуге, уз истовремено повећање ефикасности енергије и ресурса. Зелену економију треба посматрати као стратегију за опстанак. Зелена економија значи одржив развој и представља стратегију за стицање просперитета за људе и планету. Нема одрживог развоја

без социјалне једнакости, нема раста без адекватног руковођења нашим природним ресурсима од којих зависе наше економије. Најсиромашнији у нашим друштвима највише ће патити ако користимо наше ресурсе неодрживо, док ће њихови животи и средства за живот зависити директно од воде, земље, мора, шума и тла. Пред нама су нови изазови који представљају озбиљну пријетњу одрживом развоју - од климатских промјена и повећања нестација воде до ниске отпорности на природне катастрофе, биодиверзитет и губитке екосистема. Земље које науче како да користе свој природни капитал на паметан и одржив начин биће на добитку. Прелазак на зеленију економију могао би да створи од 15 до 60 милиона нових радних мјеста глобално у наредне две деценије и избави десетине милиона радника из сиромаштва, наводи се у извјештају Међународне организације рада. Зелена економија у контексту јачања одрживог развоја је једна од значајних алатки. Она би могла да обезбиједи значајне опције за креирање политика државе. Зелена економија би требало да допринесе искоријењивању сиромаштва, континуираном економском развоју, уз побољшање услова живота људи. Зелена економија као алатка одрживог развоја, омогућава да се боље управља природним ресурсима на одржив начин, са мањим негативним утицајем на животну средину.

Од ескалације америчке кризе (2008), укупна размјена Европске уније са свијетом се поправља и драстично се смањује трговински дефицит. Иако је трговинска размјена Европске уније са остатком свијета велика, резултати још увијек зависе и од примијењених мјера спољнотрговинске политике од којих мјере заштите домаћег тржишта играју значајну улогу. На огроман извоз и размјену европских компанија са свијетом највише утичу развијени индустриски и финансијски сектори. А утицај протекционизма је карактеристичан за пољопривреду, текстил, риболов и неке индустриске гране. У другим секторима, спољнотрговинска политика је умјерено протекционистичка.

Финансирање трговине је један од значајних фактора који подстиче раст свјетске трговине. Према неким пројектима, око 90% свјетске трговине се одвија уз подршку једног или више инструмената финансирања трговине. Остварује се посредством трговинских и банкарских кредитова. Посматрани заједно, трговински и банкарски кредити омогућавају несметано одвијање међународне трговине. Застоји у финансирању неизбјежно се одражавају на обим свјетске трговине. То се могло видjetи и током скорашића финансијске кризе, кад је дошло до смањивања банкарских кредитова за извозну подршку. Ова нестација дјелимично је надокнађена кредитирањем између предузећа, кроз пораст одложених плаћања у оквиру отвореног рачуна плаћања. Тиме су кредити

између предузећа постали амортизер отежаног приступа банкарским кредитима. У настојању да ублаже последице ограниченог финансирања трговине, владе и мултилатералне развојне институције су креирале више програма за финансирање трговине, укључујући и обећање лидера Г20 на лондонском скупу 2009. године да ће обезбиједити 250 милијарди долара за помоћ трговини. Свјетска банка је задужена за прибављање додатних гаранција и осигурање ликвидности за финансирање трговине посредством IFC's Global Trade Finance and Global Trade Liquidity Program (ICC, 2010, str.22). Иако новију финансијску кризу нису обиљежила велика ограничења банкарских позајмица, трошкови зајмова су порасли због смањивања ликвидности. Пораст ових трошкова довео је до повећања дисконта у текућим плаћањима. Актуелна је и помоћ развоју трговине кроз програм Aid for Trade коју обезбеђује Свјетска трговинска организација и Свјетска банка.

Земље чланице Европске уније и САД чине два највећа економска блока. Билатералну сарадњу заснивају на великој трговинској размјени и инвестицијама. Трговинске везе ових блокова утичу на заједничку економску добробит. Трансатланшка трговина и токови инвестиција прелазе дневни износ од милијарду долара и чине око 40% свјетске размјене. Ово говори о испреплетености и синергији економија Европске уније и САД. Од 2014. године Европска комисија и САД интезивирају преговоре за нови споразум о сарадњи под називом: Трансатланско трговинско и инвестиционо партнерство. То би требало бити највећи споразум о слободној трговини на свијету (због „трајног спајања“ ЕУ и САД, неки аутори га већ називају економски НАТО). Циљ споразума је стварање највеће зоне слободне трговине и формирање огромног тржишта са преко 800 милиона становника. Царинске стопе између САД и Европске уније би требале бити мање, трговинске баријере уклоњене, док би се уједначили стандарди заштите потрошача и животне средине. Мега - регионална интеграција би утицала на убрзање раста, поспјешила конкурентност и унаприједила понуду на домаћем и глобалном тржишту. Реалне процјене говоре да ће просјечно повећање бруто домаћег производа (БДП) бити око 1,5% у Европској унији, а 0,4% у САД, док ће трговина између економија Европске уније и САД порasti за 20%. Има још неријешених питања до коначне одлуке о стварању ове зоне. За креирање коначне архитектуре је остало мало времена, јер се у другим дијеловима свијета преговара о новим интеграцијама већ успостављених зона слободне трговине, у чemu предњаче азијски и евразијски региони. Проблем је велико дужништво у САД и Европској унији, али све то нису препреке за доношење одлуке о даљем проширењу економске и других видова сарадње. Међународни токови инвестиција су увијек били важан фактор глобалног

раста и прогresa националних економија. О томе говоре случајеви глобалних инвестиционих прерасподјела од којих се једна додогодила крајем двадесетог и почетком двадесет првог вијека у Азији (посебно у Кини).

Кина, други спољнотрговински парнер Европске уније, је постала највећи светски извозник при чemu највећи извоз остварује у Хонг Конг, САД и Европску унију. Кина је друга земља по увозу роба, при чemu је нпр. 2013. године највише увозила из Европске уније и Кореје. Као резултат, суфицити спољнотрговинске размјене Кине су огромни. Кина је послије САД постала друга економија свијета, и ако задржи овај темпо раста, није далеко година када ће претећи САД. Кинеска економија покреће глобални раст. Иако је због кризе раст успорен, он је и даље висок. Великим приливима страних директних инвестиција (СДИ) се финансира економски раст и друштвени прогрес Кине, док се преостали дио финансира из домаће штедње. Континуиран раст СДИ је олакшао приступ модерним технологијама, капиталу и страним тржиштима, па извоз вртоглаво расте. Све ово је довољан разлог да Европска унија потражи начин да одржи, па чак, и повећа своје учешће у велиkim euroазијским пројектима.

САД од 1995. до 2004. године имају бржу стопу раста и повећања продуктивности рада од тадашњих чланица Европске уније. Међутим, прије кризе, од 2004. до 2007. године смањује се јаз у продуктивности између Европске уније и САД. Током кризе од 2007. до 2010. године продуктивност рада у Европској унији је успорена, а у САД побољшана. Са оживљавањем САД привреде међународни капитал одлази према САД, што утиче на ниво бруто домаћег производа у Европској унији. Закључак је да је прелијевање кризе преко Атлантика интензивније погодило европску економију.

Чињеница је да глобална економска криза која је започела средином 2007. године у САД има директни утицај на смањење спољнотрговинске размјене, те погоршање односа размјене Европске уније.

Као основни проблем истраживања поставља се питање:

Како повећати извоз и конкурентност привреде уз побољшање односа размјене (terms of trade) Европске уније у условима глобализације светске привреде?

Рјешење овог проблема захтијева одговоре на следећа питања:

Које су мјере економске политике на располагању Европској унији у циљу повећања извоза, односно јачања конкурентности домаће производње?

Које су мјере економске политике на располагању Европској унији у циљу смањења увоза?

IV.3 Најновија истраживања познавања предмета дисертације на основу изабране литературе са списком литературе

Примена модела монополистичке конкуренције на трговину темељи се на идеји да трговина повећава величину тржишта. У индустријама где је присутна економија обима, различитост добара које земља производи, као и обим њене производње ограничени су величином тржишта. Међудржавном трговином и обликовањем повезаног светског тржишта које је веће него поједино државно тржиште, државе могу смањити споменуто ограничење. Свака се земља може специјализовати у производњи неколико производа у односу на број производа које би производиле у одсуности трговине; ипак, куповином добара које не производи од других држава, свака ће држава истовремено повећати различитост добара за потрошњу. Последица тога је да трговина доноси обострану корист чак и кад се земље не разликују у количини ресурса или технологији.

(Paul R.Krugman, Maurice Obstfeld, 2009.)

Отприлике једна четвртина светске трговине односи се на интра-индустријску трговину, односно на двосмерну размену добара исте стандардне индустријске класификације. Интра-индустријска трговина игра посебно важну улогу у трговини добара прерађивачке индустрије између напредних индустријских земаља, што представља већи део светске трговине. Током времена индустријске земље су постале сличне у нивоу технологије те доступности капитала и стручних радника. Како су највеће трговинске државе постале сличне у технологији и ресурсима, често не постоји јасна компаративна предност унутар индустрије па се стога већи део међународне трговине односи на двосмерну размену унутар индустрија (вероватно узроковану већим делом економијом обима) него на међуиндустријску специјализацију (узроковану компаративном предношћу).

(Paul R.Krugman, Maurice Obstfeld, 2009.)

Процват мултинационалних компанија (МНК) једна је од најзначајнијих карактеристика привредног развоја у послератном периоду. То су фирме које поседују, контролишу или управљају производним погонима у више земаља. Данас се у МНК производи око 25 одсто светског аутпута, а међукомпанијска размена (тј. Размена између матичне фирмe и њених страних филијала) процењује се на једну трећину укупне светске размене у прерађивачкој индустрији. Неке МНК, као, на пример, General Motors i Exxon истински су цинови, са годишњим прометом у вредности од десетине милијарди долара, што превазилази укупни

национални доходак скоро свих (осим шашице) земаља света. Надаље, највише страних директних инвестиција предузимају управо МНК. (Dominik Salvatore, 2009.)

Квалитет индустријског извоза зависи од учешћа додане вриједности. Удио домаће и стране компоненте у извозу говори о томе да ли земља самостално развија властиту производњу или увози производе и технологије.

Учешће домаће компоненте у извозу ЕУ је веће од већине кокурената, а веће је и у међупроизводњама извоза из других земаља. Ово је потврда да Унија има снажну индустријску базу. Европске компаније партципирају у високотехнолошким производњама на домаћем тржишту, при чему се већи дио роба и услуга извози на светско тржиште. Али постоји тенденција смањења учешћа додане вриједности производног сектора у стварању ГДП ЕУ, док учешће услужног сектора расте.

(Горан Поповић, 2016.)

Основне карактеристике светске трговине у периоду глобализације која је на сцени су: све већа либерализација спољне трговине, свеобухватније регулисање спољнотрговинских токова од стране СТО у правцу либерализације спољне трговине и повећања ефикасности укупне светске трговине, раст интрапротерриторијалне трговине унутар регионалних економских интеграција, раст интрафирмске трговине унутар ТНК, раст учешћа новоиндустријализованих земаља и земаља БРИК-а у светској трговини, све веће учешће услуга у међународној трговини, смањење царинских али и примјена нових ванцаринских баријера и значајна примјена савремених електронских технологија у спољнотрговинском пословању. (Миленко Крајишник, 2014.)

Многа национална тржишта, посебно мањих земаља, недовољна су за пласман већих количина одређене врсте производа. Вишак домаће понуде изнад домаће тражње могуће је реализовати извозом на инострана тржишта. Извоз је због тога веома значајна активност за многа предузећа, али и цјелокупну националну привреду, јер извоз има мултиплективни ефекат на пораст националног дохотка. (Миленко Крајишник, 2014.)

Финансирање трговине је један од значајних фактора који подстиче раст светске трговине. Према неким проценама, око 90% светске трговине се одвија уз подршку једног или више инструмената финансирања трговине. Остварује се посредством трговинских и банкарских кредита. Посматрани заједно, трговински и банкарски кредити омогућавају несметано одвијање међународне трговине. Застоји у финансирању неизбежно се одражавају на обим светске трговине. То се могло видети и током скорашиње финансијске кризе, кад је дошло до смањивања банкарских кредита за извозну подршку. Ова нестацица делимично је надокнађена кредитирањем између предузећа, кроз пораст

одложених плаћања у оквиру отвореног рачуна плаћања.

(Радован Ковачевић, 2013.)

Конкуренција се мора штитити. Без ње нема економског просперитета. Она подиже економску ефикасност и благостање. Тржишни притисак утиче на алокативну функцију, односно, оптимално инвестирање производних фактора. Друго, конкуренција јача производну ефикасност и продуктивност, па стога расте животни стандард. Треће, конкуренција приморава тржишне актере да улажу у развој и иновације, лансирају нове производе и смањују производне трошкове. Закључак је: Без конкуренције нема прогресивних, богатих и хуманијих друштвено-економских система.

(Горан Поповић, 2016.)

Размјена инвестиција (уз међународну размјену) је темељ савремених економских односа. Ова улагања чине: стране директне инвестиције и различити облици заједничких улагања, портфолио инвестиције, улагања у приватизацију, концесије, greenfield и braunfield инвестиције, спајања и припајања итд. Највише се инвестира у развијене привреде и земље у развоју. Преко страних инвестиција се ангажује страна штедња за финансирање развоја; у националним економијама (Todaro & Smit) СДИ су кључна економска категорија. Уз помоћ СДИ се превазилазе проблеми дефицита јавних финансија. И страни улагачи имају користи од нижих трошкова транспорта и радне снаге, инфраструктуре, преференцијала, нижих царина, олакшаног приступа тржиштима и информацијама итд.

(Горан Поповић, 2016.)

Анализа спољне трговине потребна је свим учесницима у спољној трговини, а посебно предузећима, као директним носиоцима увоза и извоза с једне, као и креаторима спољнотрговинске политике, с друге стране.

Предузећа која учествују или намјеравају да учествују у спољнотрговинским пословима требало би да знају које су робе и услуге заступљене у увозу и извозу, у којим количинама и које вриједности, по којим цијенама се тргује, каква су кретања и трендови, шта се очекује у будућности и сл. На основу ових сазнања, менаџмент предузећа може да доноси одлуке о томе шта да производи, у које спољнотрговинске послове може да се укључује, или где да инвестира. (Миленко Крајишник, 2014.)

Спољнотрговински односи између САД и ЕУ су врло специфични. Они су партнерски у односу на трећи свет, а у међусобним односима су конкурентски. То је условљено низом фактора. Прво, то су односи два најближа војно-политичка савезника, а што условљава одговарајуће облике и приоритете економске производње и сарадње од општег војно-политичког интереса. Друго, то су односи између најразвијеније и засад једине

„суперсиле“ САД и низа блиских војно-политичких савезника, од којих нико појединачно не претендује на глобалну улогу у свјетској политици. Треће, то су односи потенијално равноправних економских партнера у којима ЕУ настоји да достигне и престигне САД.
(Byjo Вукмирица, Шпирит Никола, 2005.)

Имајући у виду претходне студије и њихове резултате кандидат је закључио да унапређење спољнотрговинске размјене Европске уније у условима глобализације свјетске привреде није доволно истражено и да представља одличну основу за израду докторске дисертације, као и за будућа истраживања.

СПИСАК ЛИТЕРАТУРЕ

1. Adamović Ljubiša, Međunarodni ekonomski odnosi-Savremene tendencije, Institut za ekonomska istraživanja, Beograd, 1970.
2. Adamović, Ljubiša: Međunarodni ekonomski odnosi - Savremene tendencije, Savremena administracija, Beograd, 1984.
3. Adamović, Ljubiša: Teorija međunarodne trgovine, Savremena administracija, Beograd, 1990.
4. Acin, Đurica; Bodiroža, Mladen: Međunarodna ekonomija, Ekonomski fakultet, Brčko, 2000.
5. Analysis of Economic Growth, Aggregate and Sectoral Results for Slovenia, Eastern European Economics, vol 41, br.6 Bruxelles, 2003.
6. Balassa, B. (1966), "Tariff Reduction and Trade in Manufactures among the Industrial Countries", *American Economic Review*, (56): 466-473
7. Bergstrand, R. E. (1983), "Measurement and Determinants of Intra-Industry International Trade" u Tharakan, P. K. M. (ed.), *Intra-Industry Trade: Empirical and Methodological Aspects*. Amsterdam: North-Holland: 201-262
8. Balassa, B. (1986), "The Determinants of Intra- Industry Specialization in United States Trade", *Oxford Economic Papers*, (38) 2: 220-233
9. Brülhart, M. (1994), "Marginal Intra-Industry Trade: Measurement and Relevance for the Pattern of Industrial Adjustment", *Weltwirtschaftliches Archiv*, (130): 600-613
10. Brülhart, M. (1999), "Marginal Intra-Industry Trade and Trade-Induced Adjustment: A Survey" u Brülhart, M., Hine, R. C. (eds.), *Intra-Industry Trade and Adjustment. The European Experience*. London: Macmillan.
11. Brülhart, M. (2000), "Dynamics of Intra-industry Trade and Labour-Market Adjustment", *Review of International Economics*, (8),3: 420-435
12. Blois, Keith, Griffiths, Alan, The Structure of EU Industry and Services chapter in Oxford Textbook of Marketing, p. 69-103, EBSCO Business Source Premier, 2000.

13. Beko, J.: Causality Analysis of Export and Economic Growth – Aggregate and Sectoral Results for Slovenia, *Eastern European Economics*, Vol. 41, No 6, Novmeber – December, p.70-92, 2003.
14. Boston Consulting Group: Export Development and Promotion, Lesson from Four Benchmarking Countries, Boston, 2004.
15. Barriers to Export: An Analysis of the Needs of Thai SMEs and Government Support Programs, 2007.
16. Bjelić, Predrag: Međunarodna trgovina, CID, Ekonomski fakultet, Beograd, 2008.
17. Baldvin R, Viploš Č, Ekonomija evropskih integracija (prevod), DATA STATUS, Beograd, 2010.
18. Caves, R. E. (1981), "Intra-Industry trade and Market Structure in the Industrial Countries", *Oxford Economic Papers*, (33), 2: 203-220
19. Caves, R. E. (1991), "Trade Liberalization and Structural Adjustment in Canada: The Genesis of Intraindustry Trade", u Reynolds, C. W, Waverman, L., Bueno, G. (eds), *The Dynamics of North American Trade and Investment*. Stanford: Stanford University Press: 44-69
20. Clark, D.P. (1993)," Recent Evidence on Determinants of Intra-Industry Trade", *Weltwirtschaftliches Archiv*, (129): 332-344
21. COM (2004), Mišljenje o zahtjevu Republike Hrvatske za članstvo u Europskoj Uniji, Komisija Evropskih zajednica. Brussels
22. Chang, Ha-Joon, Bad Samaritan - the Myth of Free Trade and Secret History of Capitalism, Bloomsbury Press, London, 2007.
23. Čenić-Jotanović, Gordana: Međunarodni ekonomski odnosi, Ekonomski fakultet, Banjaluka, 2006.
24. Dixit, A. K., Stiglitz, J. E. (1977), "Monopolistic competition and optimum product diversity", *American Economic Review*, (67): 297-308
25. Dragutinović D., Filipović M. i Cvetanović S., Teorija privrednog rasta i razvoja, CID, Ekonomski fakultet, Beograd, 2005.
26. Dominik Salvatore, Međunarodna ekonomija, CID, Ekonomski fakultet, Beograd, 2009.
27. Domazet, Ante: Strategija promocije izvoza, konceptualni okvir za BiH, Ekonomski institut, Sarajevo
28. Đordić, Slobodan: Ekonomika i razvoj nacionalne privrede, Ekonomski fakultet, Banjaluka, 2006.
29. Export Policy 1998-2002 Department Of Small Scale Industries and Export Promotion And Department Of Agricultural Exports
30. European Union: Cards Programme B H Technical Assistance to Built Capacity in Export

Promotion, Anex 2, Sarajevo, 2004.

31. Export Development and Promotion, Lessons From Four Benchmark Countries, The Boston Consulting Group, 2004.
32. Export Promotion, Government Agencies Should Combine Small Business Export Training Programs, United States General Accounting Office, 2005.
33. Exploring the linkage between the domestic policy environment and international trade, WTO, 2006.
34. Eurostat 2013,2014,2015
35. Evopska komisija, G.D.za trgovinu, Eurostat, 2015.
36. Farrell, M. J. (1991), "Industry Characteristics and Scale Economies as Sourcesof Intra-Industry Trade", *Journal of Economic Studies*, (18), 4: 36-58
37. Fallick, B. C. (1993)," The Industrial Mobility of Displaced Workers", *Journal of Labour Economics*, (11): 302-323
38. Fontagne, L., Freudenberg, M. (1997), "Intra-Industry Trade: Methodological Issues Reconsidered", CEPII , Working Paper 97-01.
39. Fabozzi F.; Modigliani F. and Jones F.:Capital Markets Institutions and Instruments, Third Issue, Prentice Hall, New York, 2003.
40. Foreign Trade Policy And Export Promotion Measures, Ministry of Commerce & Industry, India, 2004.
41. Funkcionalni pregled u poljoprivrednom sektoru BiH, Evropska komisija, Sarajevo, 2004.
42. Grubel, H.G., Lloyd, P.J. (1975), *Intra-Industry Trade: The Theory and Measurement of International Trade in Differentiated Products*. London: MacMillan
43. Galbraith, J.K, (1975) Money, Whence it Come, Where it Went, Houghton Mifflin Company, Boston.
44. Globerman, S., Dean, J. W. (1990), "Recent Trends in Intra-Industry Trade and Their Implications for Future Trade Liberalization", *Weltwirtschaftliches Archiv*, (126): 25-49
45. Greenaway, D., Hine, R. C, Milner, C. R (1994),"Country Specifi c Factors and the Pattern of Horizontal and Vertical Intra-Industry Trade in the UK", *Weltwirtschaftliches Archiv*, (130): 77-100
46. Greenaway, D., Hine, R. C., Milner, C. R., Elliott, R.J.R. (1994),"Adjustment and the Measurement of Marginal Intra-Industry Trade", *Review of World Economics*, (130): 418-427
47. Greenaway, D., Hine, R. C., Milner, C. R. (1995), "Vertical and Horizontal Intra-Industry Trade: A Cross Industry Analysis for the United Kingdom", *Economic Journal*, (105): 1505-1518
48. Gray, J. (1998), False Dawn, The Delusions of Global Capitalism, Granta Books, London.

49. Greenaway, D. Upward, R., Wright, P. (2000), "Sectoral Transformation and Labour-Market Flows", *Oxford Review of Economic Policy*. Oxford University Press, (16),3: 57-75
50. Giles, J. A., Williams, C.L.: Export/led growth: a survey of the empirical literature and some non-causality results, part 1, Journal of Trade and Economic development, p.261-337, 2000.
51. Gabrish, H., Segnana, M.L. (2002), „Why is Trade between the European Union and the Transition Economies Vertical“, Trento: University degli studi di Trento, *Discussion Paper*, (7)
52. Gonzales-Paramo J.M, Speech, „The European Union and Lessons from the Crisis: The Way Forward“, at RBC Capital Markets, ECB- Central Bank Conference „Impacts and Implications of Integrated Global Markets“, Madrid , 2011.
53. Goran Popović Ekonomija Evropske unije, JP Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Novo Sarajevo, 2016.
54. Hamilton, C., Kniest, P. (1991), "Trade Liberalization, Structural Adjustment and Intra-Industry Trade: a note", *Weltwirtschaftliches Archiv*, (127): 356-367 Lancaster, K. (1979), *Variety, Equity and Efficiency*. Oxford: Basil Blackwell
55. Hertell T.; W. Martin: Liberalizing Agriculture and Manufactures in Round: implications for Developing Countries, in B. Hoekman and W. Martin, *Developing Countries and the WTO*, Oxford, 2001, Blackwell
56. Helping to Tackle Non-Tariff Barriers in the Western Balkans, The European Union's Cards Programme For Western Balkans, 2004.
57. Implementing Policy For External Trade In The Fields Of Standards And Conformity Assessment: A Tool Box Of Instruments, The World Bank Group, 2005.
58. Jovanović Gavrilović, Predrag: Položaj male zemlje u svetskoj privredi, Savremena administracija, Beograd, 1977.
59. Kindleberger, C. P, (1996), Manias, Panics and Crashes, A History of Financial Crises, John Wiley & Sons, Inc. New York
60. Kovačević, R. (2000). Forfeting u spoljnoj trgovini. Beograd: Institut za spoljnu trgovinu.
61. Kovačević, R. (2000). Evro i svetska privreda. Beograd: Institut za spoljnu trgovinu.
62. Kovačević, R. (2001). Tranzicija i trgovinska politika. Beograd: Institut za spoljnu trgovinu.
63. Kovačević, R. (2002). Međunarodna ekonomija. Beograd: Institut za spoljnu trgovinu.
64. Kovačević, R. (2003). Tehničke prepreke u trgovini sa Evropskom unijom. Beograd: Institut za spoljnu trgovinu.
65. Kovačević, R. (2004). Savremene tendencije u svetskoj privredi. Beograd: Institut za spoljnu trgovinu.
66. Kovačević, R. (2012). Međunarodno tržište kapitala: Savremene tendencije. Beograd: CID Ekonomskog fakulteta u Beogradu.

67. Kovačević, R. (2016). Ekonomski odnosi Srbije sa inostranstvom. Beograd: CID Ekonomskog fakulteta u Beogradu.
68. Kovačević, R. (2016). Međunarodne finansije. Beograd: CID Ekonomskog fakulteta u Beogradu.
69. Kovač, Oskar: Spoljnotrgovinska ravnoteža i privredni rast, CID, Ekonomski fakultet Beograd, 2002.
70. Kovač, Oskar: Međunarodne finansije, CID, Ekonomski fakultet Beograd, 2003.
71. Krugman, Paul R.; Obstfeld, Maurice: Međunarodna ekonomija, Mate, Zagreb, 2009.
72. Krugman, Paul R.: "How Did Economists Get it so Wrong?", *The New York Times*, 2009.
73. Linder, S.B. (1961), *An Essay on Trade and Transformation*. John Wiley & Sons: New York
74. Lancaster, K. (1980), Intra-Industry Trade under Perfect Monopolistic Competition. *Journal of International Economics*, (10), 2: 151-175
75. Loertscher, R., Wolter, F. (1980), "Determinants of Intra-Industry Trade: Among Countries and Across Industries", *Weltwirtschaftliches Archiv*, (116): 280-293
76. Lundberg, L., Hansson, P. (1986), "Intra-Industry Trade and its Consequences for Adjustment" in Greenaway, D., Tharakan, P.K.M. (ed.), *Imperfect Competition and International Trade*. Wheatsheaf: Brighton.
77. Lovely, M. E., Nelson, R.D. (1999), "On the Economic Relationship between Marginal Intra-Industry Trade and Labour Adjustment in a Division of Labor Model", Conference *Trade and Labour Market Adjustment*. Nottingam: Centre for Research on Globalisation and Labour Markets, School of Economics.
78. Lovely M.E., Nelson D.R. (2000), "Marginal Intraindustry Trade and LaborAdjustment", *Review of International Economics*, (8),3: 436-447
79. L. ŠKUFLIĆ: Trgovinska liberalizacija i troškovi prilagodbe europskom tržištu: slučaj Hrvatske EKONOMSKI PREGLED, 56 (12) 1161-1189 (2005) 1187
80. Mike Artis and Norman Lee, The Economics of the European Union, Oxford University Press, Oxford, 1997.
81. Market Access Barriers A Growing Issue for Developing Country Exporters?, Mondher Mimouni and Friedrich von Kirchbach, 2005.
82. Mishkin F.; Eakins S.: Finansijska tržišta i institucije; urednik dr. sc. Đuro Njavro Vasković, Mate, Zagreb, 2005.
83. Mike Artis & Frederick Nixson, The Economics of the European Union, Oxford University Press, Oxford, 2007.
84. Milenko Krajišnik, Spoljna trgovina –politika i poslovanje, Ekonomski fakultet, Banjaluka,

2014.

85. Neal, D. (1995), "Industry-Specific Human Capital: Evidence from Displaced Workers". *Journal of Labour Economics*. 13: 653-677
86. Neven, D. (1995), "Trade Liberalization with Eastern Nations: Some Distribution Issues", *European Economic Review*, Papers and Proceedings, (39):622-632
87. Oliveras, J. Terra, I. (1997), "Marginal Intra-Industry Trade Index: The Period and Aggregation Choice", *Weltwirtschaftliches Archiv*, (133): 170-179.
88. Paul R. Krugman & Maurice Obstfeld, Međunarodna ekonomija- Teorija i ekonomska politika, Mate, Zagreb, 2009.
89. Predrag Bijelić, Sanja Jelisavac Trošić, Ivana Popović Petrović, Savremena međunarodna trgovina, Institut za međunarodnu politiku i privrednu, Beograd, 2010.
90. Stojanović, Radmila: Optimalna strategija privrednog razvoja, Savremena administracija, Beograd, 1973.
91. Stojanović, Radmila: Privredni razvoj u trećoj tehnološkoj revoluciji, Savremena administracija, Beograd, 1987.
92. Shin, K. (1997), "Inter and Intrasectoral Shocks: Effects on the Unemployment Rate", *Journal of Labour Economics*, (15): 376-401
93. Simonis, D., Lambrecht, M. (2001), "Some Economic Implications of Eastern EU Enlargement for Belgium. BFPB, *Working Papers* (December)
94. Srednjoročna razvojna strategija BiH 2004–2007, Jedinica za ekonomsko planiranje i implementaciju PRSP, Sarajevo, 2006.
95. Salvatore, Dominick: Međunarodna ekonomija, Beograd, 2009.
96. Thom, R., McDowell, M. (1999), "Measuring Marginal Intra-Industry Trade". *Weltwirtschaftliches Archiv*, (135): 48-61.
97. Vukmirica, Vujo: Ekonomiks i državni menadžment, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1996.
98. Vukmirica, Vujo; Ognjanović, Vuk: Svetska trgovinska politika i tržišta, Grmeč, Beograd, 2000.
99. Vukmirica, Vujo: Globalizacija i liberalizacija svetske trgovine i tržišta, Ekonomski fakultet, Banjaluka, 2002.
100. Vukmirica, Vujo; Špirić, Nikola: Ekonomika i monetarna integracija Evrope, Ekonomski fakultet, Banjaluka, 2005.

Internetski izvori

1. <http://www.rzs.rs.ba>
2. <http://www.cbbh.ba>
3. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
4. <http://www.wto.org>
5. <http://www.bankamagazine.hr>
6. <http://www.novireporter.com>
7. <http://www.mcp.gov.ba>
8. <http://www.publications.europa.eu>
9. <http://www.intracen.org>
10. <http://www.dep.ba>
11. <http://www.carnegieendowment.org>
12. http://info.pravo.hr/fileadmin/Europsko/dokumenti/EU razno/Misljenje_EK-hrv.pdf

Евидентно је да кандидат планира користити новију релевантну литературу и доступне научне изворе.

Избор литературе је одговарајући?

ДА

IV.4 Циљеви истраживања

У складу са темом, проблемом и предметом истраживања, кандидат ће дефинисати низ научних и друштвених циљева дисертације.

Научни циљеви истраживања

Дефинисане хипотезе и метод истраживања јасно указују да ће се њиховим тестирањем стечи нова сазнања о могућностима унапређења спољнотрговинске размјене Европске уније у условима глобализације светске привреде. Дисертација има теоријски и практични значај.

На теоријском плану она ће пружити систематизован преглед савремених теоријских концепција које објашњавају токове међународне трговине, односно трговине Европске уније. Теоријски допринос дисертације садржан је и у примјењивости одређених теоријских поставки на трговину Европске уније са регионалним групацијама, главним трговинским партнерима Европске уније. На овом подручју теоријског уопштавања може се сагледати положај и перспектива мањих регионалних групација, попут ЦЕФТА, у

трговини са Европском унијом.

Дисертација има и своју практичну примјену. Она се састоји прије свега у сагледавању савремених токова спољне трговине земаља Европске уније са водећим трговинским партнерима. С обзиром да земље Европске уније примјењују разноврсне мјере трговинске политike, њихова анализа и ефекти на трговину могу да послуже као задовољавајућа полазна основа осталим земљама у формулисању и спровођењу њихове трговинске политike. Дакле, практична искуства сублимирани у овој дисертацији могу послужити мањим земљама, попут земаља Западног Балкана, којима је Европска унија водећи трговински партнер у формулисању и примјени националне трговинске политike.

У раду ће се сагледати опште мјере трговинске политike по њиховим специфичностима и дејству на поједине сегменте привреде. Нарочита пажња се обраћа на нецаринске мјере и њихову примјену у савременим условима. Ризици оживљавања протекционизма у свјетској привреди намећу потребу да се испита усклађеност мјера трговинске политike са правилима Свјетске трговинске организације и њихова дјелотворност. Ова истраживања у дисертацији ће пружити систематизован преглед најзначајнијих мјера уз оцјену дometа њихове примјене на примјеру Европске уније. То такође спада у практичан аспект истраживања ове дисертације, јер налази могу послужити земљама кандидатима за чланство у Европску унију, у прилагођавању њихове трговинске политike правилима и пракси њихове примјене у Европској унији. Практична страна истраживања у овој докторској дисертацији обухвата институционалне аспекте примјене мјера трговинске политike у Европској унији, уз препоруке другим земљама које желе да се ускладе са правилима тржишне привреде.

Ово истраживање треба допринијети постојећем научном фонду, као и будућим теоријским истраживањима из ове области. Стога ће се у овом раду настојати бар дјелимично доћи до оригиналних научних сазнања која ће употпуњити досадашња истраживања из ове области.

Друштвени циљеви истраживања

Друштвени циљеви истраживања се односе на директне или индиректне користи које ће имати држава, академска заједница, предузећа и цјелокупна јавност и то:

- детаљно упознавање са мјерама економске политike Европске уније и доприносом ових мјера побољшању односа размјене и смањењу дефицита текућег рачуна код

већине земаља Европске уније;

- указивање креаторима и носиоцима економске политике на мјере које су неопходне да би се повећао извоз и учешће БиХ у међународној размјени;
- анализа ранијих искустава са циљем да се ефекти имплементације мјера економске политике реализују што прије како би се стандард цијеле заједнице повећао.

Пошто мјере економске политике представљају један од начина да се унаприједи и побољша положај земље у међународној размјени, мора се јасно разумјети које мјере највише одговарају државама старим чланицама, новим чланицама, земљама са статусом кандидата и земљама које треба да добију статус кандидата.

Циљеви истраживања су одговарајући? ДА

IV.5 Хипотезе истраживања: главна и помоћне хипотезе

На основу проблема, предмета и циљева истраживања овог рада, те резултата сличних истраживања, кандидат mr Биљана Попарић Стојановић је поставила главну и помоћне хипотезе.

Главна хипотеза

Мјере подстицања извоза, структурне промјене и јачање конкурентности домаће производње могу значајно побољшати односе размјене (terms of trade), те смањити дефицит текућег рачуна код већине земаља Европске уније, што је један од битних предуслова за умањење негативних ефеката глобалне кризе на економију Европске уније.

Главну хипотезу у овој дисертацији кандидат ће конкретизовати уз четири помоћне хипотезе.

Помоћне хипотезе

1. Повећање извоза роба и услуга доприноси глобалном расту и запослености, а тиме и побољшању укупних односа размјене Европске уније.
2. За побољшање односа размјене и смањење трговинског дефицита могу се користити

мјере које дозвољава Свјетска трговинска организација (СТО).

3. Раст продуктивности рада у Европској унији је битан предуслов за преузимање лидерства у свјетској размјени.

4. Унапређење институционалних фактора доприноси повећању прилива страних директних инвестиција (СДИ), јача повјерење инвеститора.

Хипотезе истраживања су јасно дефинисане? **ДА**

IV.6 Очекивани резултати хипотезе

Дефинисане хипотезе и метод истраживања јасно указују да ће се њиховим тестирањем стећи нова сазнања о могућностима унапређења спољнотрговинске размјене Европске уније у условима глобализације свјетске привреде. Дисертација има теоријски и практични значај.

На теоријском плану она ће пружити систематизован преглед савремених теоријских концепција које објашњавају токове међународне трговине, односно трговине Европске уније. Теоријски допринос дисертације садржан је и у примјењивости одређених теоријских поставки на трговину Европске уније са регионалним групацијама, главним трговинским партнерима Европске уније. На овом подручју теоријског уопштавања може се сагледати положај и перспектива мањих регионалних групација, попут ЦЕФТА, у трговини са Европском унијом.

Дисертација има и своју практичну примјену. Она се састоји прије свега у сагледавању савремених токова спољне трговине земаља Европске уније са водећим трговинским партнерима. С обзиром да земље Европске уније примјењују разноврсне мјере трговинске политike, њихова анализа и ефекти на трговину могу да послуже као задовољавајућа полазна основа осталим земљама у формулисању и спровођењу њихове трговинске политike. Дакле, практична искуства сублимирана у овој дисертацији могу послужити мањим земљама, попут земаља Западног Балкана, којима је Европска унија водећи трговински партнер у формулисању и примјени националне трговинске политike.

У раду ће се сагледати опште мјере трговинске политike по њиховим специфичностима и дејству на поједине сегменте привреде. Нарочита пажња се обраћа на нецаринске мјере и њихову примјену у савременим условима. Ризици оживљавања протекционизма у свјетској привреди намећу потребу да се испита усклађеност мјера трговинске политike са

правилима Свјетске трговинске организације и њихова дјелотворност. Ова истраживања у дисертацији ће пружити систематизован преглед најзначајнијих мјера уз оцјену домета њихове примјене на примјеру Европске уније. То такође спада у практичан аспект истраживања ове дисертације, јер налази могу послужити земљама кандидатима за чланство у Европску унију, у прилагођавању њихове трговинске политике правилима и пракси њихове примјене у Европској унији. Практична страна истраживања у овој докторској дисертацији обухвата институционалне аспекте примјене мјера трговинске политike у Европској унији, уз препоруке другим земљама које желе да се ускладе са правилима тржишне привреде.

Ово истраживање треба допринијети постојећем научном фонду, као и будућим теоријским истраживањима из ове области. Стога ће се у овом раду настојати бар дјелимично доћи до оригиналних научних сазнања која ће употпуњити досадашња истраживања из ове области.

Очекивани резултати представљају значајан научни допринос? ДА

IV.7 План рада и временска динамика

Ред. бр.	Временски период	Опис активности и задатака на појединим дијеловима докторске дисертације.
1.	01. 10. 2017. – 28. 02. 2018.	Прикупљање података, израда теоријског дијела дисертације.
2.	01. 03. 2018. – 31. 07. 2018.	Обрада података, извођење одговарајућих закључака на основу обрађених података и добијених резултата.
3.	01. 08.2018. – 31. 12. 2018.	Извођење закључака у складу са постављеним хипотезама и теоријским закономјерностима.

План рада и временска динамика су одговарајући? ДА

IV.8 Метод и узорак истраживања

У сврху тестирања постављених хипотеза, извршиће се кабинетски преглед домаће и стране литературе, у намјери да се упознају досадашња истраживања из области предмета истраживања.

Теоријско истраживање ће омогућити упознавање са теоријама спољне трговине у условима глобализације светске привреде, те инструментима спољнотрговинске политике који стоје на располагању Европској унији у циљу унапређења њене спољнотрговинске размјене.

Емпиријско истраживање обухвата низ научних објективних метода помоћу којих се могу спознати економске законитости које вриједе у спољној трговини Европске уније. Следеће методе ће се користити приликом истраживања унапређења спољнотрговинске размјене Европске уније у глобалним процесима светске привреде:

- Метода анализе ће се користити приликом анализе правила и појмова у спољној трговини.
- Метода синтезе ће се користити приликом описивања и повезивања аналитичких сазнања у међународној трговини, првенствено извоза и увоза роба и услуга.
- Методом статистичке анализе ће се сагледати квантитативни односи у међународној трговини, тј. извоз и увоз, као и законитости које владају међу њима, а по појединим робним групама и врстама услуга. У оквиру статистичке анализе користиће се регресиона анализа са циљем да се утврди веза између извоза Европске уније и релевантних фактора.
- Компаративна метода је једна од основних метода истраживања у овом раду. Овом методом ће се поредити спољнотрговинске перформансе Европске уније и њених главних трговинских партнера посматрано по важности појединих географских тржишта у спољнотрговинским односима Европске уније. На бази ове методе добиће се компаративни подаци о кретању спољне трговине током једног раздобља.
- Методом индукције ће се реализовати формирање мишљења и општих тврдњи полазећи од појединачних случајева и посебних чињеница у анализи извоза и увоза.
- Метода дедукције ће се користити за извођење конкретних закључака из општих сазнања стечених овим истраживањем.

У сврху постизања циљева истраживања и тестирања постављених хипотеза приступиће се прикупљању података из секундарних извора. Кључни извори података

су националне статистичке институције, националне централне банке, интернет сајт ММФ-а, интернет сајт Европске централне банке, интернет сајт Свјетске банке, EUROSTAT и други релевантни статистички извори. Незаобилазани секундарни извори података су свакако научни и стручни чланци, књиге, те остале публикације чији су садржаји везани за подручје ове истраживачке теме.

Метод и узорак су одговарајући? **ДА**

IV.9 Мјесто, лабораторија и опрема за експериментални рад

Услови за експериментали рад су одговарајући? **ДА**

IV.10 Методе обраде података

У овом истраживању ће се на основу спроведеног емпиријског истраживања уз помоћ статистичке анализе сагледати квантитативни односи у међународној трgovини, тј. извоз и увоз, као и законитости које владају међу њима, а по појединим робним групама и врстама услуга. У оквиру статистичке анализе користиће се регресиона анализа са циљем да се утврди веза између извоза Европске уније и релевантних фактора.

Компаративна метода је једна од основних метода истраживања у овом раду. Овом методом ће се поредити спољнотрговинске перформансе Европске уније и њених главних трговинских партнера посматрано по важности појединих географских тржишта у спољнотрговинским односима Европске уније. На бази ове методе добиће се компаративни подаци о кретању спољне трговине током једног раздобља.

Предложене методе су одговарајући? **ДА**

В ЗАКЉУЧАК

Кандидат је подобан	ДА
Тема је подобна	ДА

Образложение (до 500 карактера):

Кандидат мр Биљана Попарић Стојановић завршила је дипломски и последипломски студиј на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци. Комисија сматра да је тема оригинална, до сада није истраживана и веома погодна за научна истраживања. Напријед наведене чињенице потврђују подобност предложене докторске тезе и кандидата. На основу позитивне оцјене подобности теме и кандидата, Комисија једногласно предлаже Наставно-научном вијећу Економског факултета и Сенату Универзитета у Бањој Луци да прихвати овај Извештај и одобри мр Биљани Попарић Стојановић израду докторске дисертације на тему **УНАПРЕЂЕЊЕ СПОЉНОТРГОВИНСКЕ РАЗМЈЕНЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У УСЛОВИМА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ СВЈЕТСКЕ ПРИВРЕДЕ.**

Датум: 16. 10. 2017. године

Проф. др Радован Ковачевић

Предсједник комисије

Проф. др Миленко Крајишник

Проф. др Славиша Ковачевић